

นาฏกรรมจําพรรจ : นัยวาทกรรม สภาวะธรรมชาติ และปรัชญาชีวิต

บุญยเสนอ ตริวิเศษ¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สารัตถะเชิงวาทกรรมในหนังสือรวมบทกวีนิพนธ์เรื่อง นาฏกรรมจําพรรจ ของ ศิวกานท์ ปทุมสูติ ซึ่งเป็นกวีนิพนธ์ฉันทลักษณ์ไทยจำนวน 749 บท วิธีการวิจัยในครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์ ติความบทกวีโดยใช้แนวคิดวาทกรรมของ Foucault (1970, 1980) นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบสารัตถะเชิงวาทกรรม 3 ประการ ได้แก่ 1) “ความเปล่าไร้” ใน “ความมีอยู่” 2) “ความมีอยู่” ใน “ความเปล่าไร้” และ 3) พลิกด้าน โอบยิบินสู่อิสระ

คำสำคัญ: นาฏกรรมจําพรรจ, วาทกรรม, สภาวะธรรมชาติ, ปรัชญาชีวิต, ศิวกานท์ ปทุมสูติ

¹ รองศาสตราจารย์ ประธานหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
อีเมล bunsanoetw@bru.ac.th

Dramatic Endless: Discourses, Natural Conditions and Philosophy of Life

Bunsanoe Triwiset¹

Abstract

This research article aimed to analyze the essence of discourse in the collection of poetry by name dramatic endless of Siwakarn Patoommsoot, which was Thai prosodic poems of 749 chapters. The method of this research aimed to analyze Interpret the poem using Foucault's concept of discourse (1970, 1980). The research finding was presented by a descriptive analysis. The study found three discourse-based essences: 1) “nonexistence” in “existence”, 2) “existence” in “nonexistence”, and 3) flipping over, flying towards freedom.

Keywords: Dramatic Endless, Discourse, Natural Condition, Philosophy of Life, Siwakarn Patoommasoot

¹ Associate Professor, Chairperson of Bachelor Program in Education, Buriram Rajabhat University
Email bunsanoe.tw@bru.ac.th

บทนำ

บทกวีต่างจากบทกลอนทั่ว ๆ ไป ดังที่ คำสิงห์ ศรีนอก กล่าวว่า “บทกวีเป็นงานร้อยกรองอารมณ์ที่ผุดขึ้นจากความรู้สึก อ่านแล้วกระทบจิตและติดค้างคาใจ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ กล่าวว่า “บทกวีคือภาษาของความรู้สึกที่ส่งตรงจากใจไปสู่ใจ” และสถาพร ศรีสังข์ กล่าวว่า “บทกวีคือกลุ่มของถ้อยคำซึ่งผู้ส่งสารได้ประมวลผ่านมิติที่สำคัญที่สุดคือเสียง จังหวะ สี และแสง ส่งไปกระทบความรู้สึกโดยตรงของผู้รับสาร” (พันธุ์ทิพย์ 2559) กล่าวโดยสรุป บทกวี คือ วรรณกรรมที่สะท้อนอารมณ์อันลึกซึ้ง ก่อให้เกิดแรงสะเทือนใจแก่ผู้อ่าน

ทัศนะเกี่ยวกับ “บทกวี” ของศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ข้างต้น มุ่งเน้นนิยามบทกวีในฐานะภาษาที่มีวรรณศิลป์ และกระทบความรู้สึกผู้อ่าน อย่างไรก็ตาม การศึกษาดังกล่าวในบทกวียังสามารถศึกษาในแนวคิดอื่น เช่น แนวคิดวาทกรรม อีกด้วย ทั้งนี้ เพราะบทกวีถือเป็นการกระทำทางสังคมแบบหนึ่งดังที่ ฟูโกต์ (Foucault 1970) นักคิดชาวฝรั่งเศสมองว่า วาทกรรมนอกจากจะเป็นเรื่องของการศึกษาภาษาด้วยแล้ว ยังรวมถึงวิธีคิด และภาคปฏิบัติการของวาทกรรมและสถาบันอีกด้วย วาทกรรมจึงมีความสำคัญด้วยเหตุที่แสดงให้เห็นวิธีคิดและคำพูดที่ดำรงอยู่ในสังคม สะท้อนวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น นำไปสู่การควบคุมทางสังคม กระบวนการของวาทกรรมจึงมีความหมายมากกว่าคำพูดหรือภาษาเท่านั้น แต่รวมเอาการผลิตทางประวัติศาสตร์ มีการรวมเอาแนวคิด แก่น และชนิดของถ้อยคำแกลงเข้าไว้ด้วยกันซึ่งเรียกว่า “การก่อรูปของวาทกรรม” (Discursive Formation)

นักสัญศาสตร์วรรณกรรมอย่าง Barths (1993) ก็มีความเห็นสอดคล้องกันที่มองว่าการพิจารณาบทกวีในทางสุนทรียศาสตร์และจริยศาสตร์ พึงพักไว้ชั่วคราวก่อน แต่ควรพุ่งเป้าไปที่คติความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ทางสังคมที่แฝงฝัง ถักทอ เกี่ยวรัด คัดง้างอยู่ในบทกวี

การศึกษาดังกล่าวในแง่วาทกรรมนี้ นพพร ประชากุล (2552: 446) แสดงความเห็นว่าเป็นวาทศิลป์หรือวาทกรรมแบบหนึ่งที่ปรากฏชัดเจน เช่น คำปราศรัยของนักการเมือง ซึ่งเต็มไปด้วยการใช้วาทศิลป์ที่จะโน้มน้าวให้ผู้คนหลงเชื่อและยอมรับ ผู้รับสารที่เต็มไปด้วย

วาทศิลป์เหล่านั้นตกอยู่ในฐานะผู้ถูกระทำโดยไม่รู้ตัวว่าตนกำลังถูกระทำ ดังนั้น การพูดจาหรือการสื่อสารของมนุษย์เป็นการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งต่อผู้อื่นเสมอ จึงถือได้ว่าเป็นวาทกรรมโดยตรง

เมื่อพิจารณาวรรณกรรมในฐานะที่เป็นผลผลิตทางสังคม กล่าวคือ วรรณกรรมที่ถูกสร้างขึ้นจากปัจจัยทางสังคมที่เร้าเร้าให้ผู้ประพันธ์ต้องสร้างสรรค์วรรณกรรมขึ้น อันเป็นการบันทึกปรากฏการณ์ทางสังคมอีกแบบหนึ่งด้วยนั้น พบว่า งานกวีนิพนธ์ของศิวกานท์ ปทุมสูติ เป็นงานที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์กับสังคมที่ชัดเจนมาก เนื่องจากให้ความสำคัญกับประเด็นสังคม เศรษฐกิจ การเมืองเป็นพิเศษ และปรากฏอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะงานกวีนิพนธ์ในยุคหลัง ๆ เช่น **ต่างต้องการความหมายของพื้นที่** (2555) **ทางจักรา** (2559) **ด้วยก้าวของเราเอง** (2562) และล่าสุดงานกวีนิพนธ์ **นาฏกรรมจันรรจ์** (2565) เล่มนี้

นาฏกรรมจันรรจ์ แม้กวีจะตั้งใจสร้างสรรค์ด้วยภาษาที่ถูกเลือกสรรแล้วอย่างดี ด้วยวรรณศิลป์ชั้นเลิศที่กวีมีความสามารถสูงอยู่แล้วก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาเนื้อหาตั้งแต่ต้นจนจบจะพบว่า ประเด็นที่กวีนำเสนอล้วนเป็นลักษณะที่เรียกว่า **วาทกรรม**

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์สาระสำคัญของวาทกรรมในหนังสือรวมบทกวีนิพนธ์เรื่องนาฏกรรมจันรรจ์ ของ ศิวกานท์ ปทุมสูติ (2565)

แนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ในครั้งนี้ ใช้แนวคิดวาทกรรม (Discourse) ของฟูโกต์ (Foucault 1970, 1980) กล่าวว่า เป็นระบบของภาษาตัวแทน (System of representation) เป็นกลุ่มของข้อความที่แสดงให้เห็นว่า วิธีการที่ภาษาถูกใช้พูดถึงเรื่อง ๆ หนึ่งในช่วงหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “ความรู้” เพื่อสถาปนา “อำนาจ” ได้อย่างไร นอกจากนี้ ฟูโกต์ยังมองว่าภาษาเป็นสิ่งที่มพลังอำนาจ กล่าวคือ อำนาจของความรู้และอำนาจที่มาในรูปของความรู้และความจริงนั้น มีส่วนช่วยในการทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างอำนาจและความรู้ ซึ่งมีทั้งทางลบและทางบวก ทางลบ คือ อำนาจที่มาในรูปของ

การจัดระเบียบ การทำให้เป็นเรื่องปกติธรรมดา การห้ามปราม การบีบบังคับ ส่วนด้านบวก คือ อำนาจที่มาในรูปของวาทกรรมซึ่งทำให้การพูด การกระทำ การคิด การเขียน การอธิบาย และการทำความเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นไปได้

วิธีวิทยาของฟูโกต์จะเป็นลักษณะการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อแยกแยะและเชื่อมโยงให้เห็นความต่าง อีกทั้งช่วยให้เกิดความเข้าใจใหม่ ๆ ใช้การวิพากษ์วาทกรรมเพื่อชี้ให้เห็นว่า วาทกรรมที่เหมือนเป็นคำพูดเฉย ๆ อาจมีผลทำให้เกิดการควบคุมและลดทอนความเป็นมนุษย์อย่างไร รวมไปถึงมองด้านการครอบงำอีกด้วย (Foucault 1991 อ้างถึงใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ 2552: 63-64)

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บทความและงานวิจัยเกี่ยวกับผลงานประพันธ์ของศิวกานท์ ปทุมสูติ และรายงานข่าวเกี่ยวกับสถานการณ์ทางสังคมการเมืองของประเทศไทยระหว่างปี 2563-2564 ผู้วิจัยใช้แนวคิดวาทกรรมของฟูโกต์ (Foucault 1970, 1980) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ตีความตัวบทในหนังสือรวมบทกวีนิพนธ์นาฏกรรมจันทรจักษ์ และนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

นาฏกรรมจันทรจักษ์ เป็นรวมบทกวีนิพนธ์เล่มล่าสุดของ ศิวกานท์ ปทุมสูติ เป็นบทกวีฉันทลักษณ์ จำนวนทั้งสิ้น 749 บท แต่งด้วยคำประพันธ์ 5 ชนิด ได้แก่ กลอนสุภาพ 433 บท กาพย์ฉับ 126 บท กาพย์ยานี 122 บท กาพย์หัวเดียว (ฉันทลักษณ์พื้นบ้านภาคกลาง) 66 บท และโคลงสี่สุภาพ พบน้อยที่สุดเพียง 2 บท

นาฏกรรมจันทรจักษ์เป็นงานกวีนิพนธ์ที่ร้อยเรียงเชื่อมกันตลอดทั้งเล่ม แบ่งเนื้อหาเป็น 9 บท มีจำนวนบทกวี 51 เรื่อง เป็นเรื่องของตัวละครสำคัญทั้งสอง คือ “เขา” กับ “ท่าน” ที่แทนตัวเองว่า “ฉัน” ซึ่ง “เขา” เรียก “ท่าน” ขณะที่ท่านเรียก “เขา” ว่า “คุณ” ต่างเป็นรูปและนามดำเนินเรื่องด้วยวิธีการเล่าเรื่องผ่านการสนทนา สะท้อนมิติภายในความคิดที่เรียกว่ากระแสสำนึก สลับกับการกล่าวถึงตัวละครและธรรมชาติภายนอก

โดยกวีผู้ประพันธ์ได้กำหนดให้ “เขา” เป็นตัวแทนของคนธรรมดา ผู้เรียนรู้ชีวิต ใฝ่หาอุดมคติวิถี มีมิติมีสว่างในจิตวิญญาณและปัญญา ท่ามกลางปัญหาความเสื่อมโทรมทางสังคม วัฒนธรรมที่รุ่มร่ารายรอบ จากการเปิดเรื่องในเช้าที่ “เขา” ตื่นขึ้นมาในละแวกเหี้ย ชาวชนที่รู้สึกหม่นเศร้ากับความว่างเปล่าเทาทางระหว่างชีวิตชนบทอันเชื่อมสะท้อนนัย กระทำแห่งเมือง เหมือนไม่มีทางไป ไร้ทางออก จากเสียงนิรนามที่ทักขึ้น “เขา” แม้สงสัย กับ “ท่าน” ในตอนแรก แต่ก็ค่อย ๆ คุ่นและยอมรับในเวลาต่อมา การเดินทางทางความคิด และสัจจะได้เริ่มขึ้นเมื่อ “เขา” ไปที่ใด (เสียง) “ท่าน” ก็จะตามไปทุกที่ราวกับว่า “ท่าน” คือ พลังงานที่ดำรงอยู่ในทุกสรรพสิ่ง ระหว่างเส้นทางอันปรากฏตัวละครอื่น ๆ เหตุการณ์ และฉากทั้งที่เป็นภูมิประเทศ ธรรมชาติ ป่าเขา ไร่นา แม่น้ำลำธาร สาหนทอเรื่องราว อันปรากฏทั้งโดยตรงและโดยนัย ทั้งการประหวัดคิดคำนึงถึงเหตุการณ์และบุคคล อันมีอาจ หลีกพ้นจากความขัดแย้งทางการเมืองทั้งในประเทศและในโลก “เขา” และ “ท่าน” ในเส้นทางที่กล่าวมา คือ ปรากฏการณ์ภายนอกที่ “ท่าน” ในฐานะสัจจะ มโนคติ และ กระแสสำนักดำเนินไปกับ “เขา” ทั้งในภาวะขัดแย้งและสงบ ผ่านนัยอันเป็นสัญลักษณ์ ของธรรมชาติประกอบการอธิบาย สะท้อนนัยปรัชญาชีวิตที่ลึกซึ้ง อบอวลด้วยสุนทรียรส ความรัก ความอบอุ่น คละเคล้าด้วยความเศร้า ความสุข และความปรารถนา เรื่องราว ดำเนินไปอย่างมีนัยซ่อนนัยตลอดทั้งเล่ม จนถึงความควบเข้มสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง อย่างฉกาจฉกรรจ์ของเรื่อง

1. “ความเปล่าไร้” ใน “ความมีอยู่”

การปรากฏของ “เขา” ที่มองเห็นความเปล่าไร้ในวิถี ขณะที่ “ท่าน” มองลึกลงใน ความ “มีอยู่” ในบทกวี “ในเขาและชาวชน” ที่สะท้อนชีวิตและความเสื่อมโทรมทางสังคม วัฒนธรรม ที่เขาตระหนักถึงปัญหาและอุปสรรคที่จะก้าวเดินไปข้างหน้า

<u>‘เขา’ ตื่นขึ้นในเช้าอันเปล่าว่าง</u>	<u>เหม่อมองรุ่งรางอันว่างเปล่า</u>
<u>หมอกยังหนาพ่ายมีเมฆสีเทา</u>	<u>โลกเช้าของชาวชนยังเฉยชา</u>
<u>ควันโขมงจากโรงงานในย่านถิ่น</u>	<u>ค่างมลทินบนใบไม้ใบหญ้า</u>
<u>เปิดโล่งทุ่งรุกไล่ทางกระยางนา</u>	<u>น้ำในคูล้างหน้ามิได้แล้ว</u>
<u>รถสองแถวรับนักเรียนจากหมู่บ้าน</u>	<u>ไปจากฐานถิ่นถิ่นไปเดินแถว</u>

เขารู้...โลกนี้มีบ่วงแล้ว

มิแล้วแม้เงื่อนค้ำในเขาเอง

(นาฏกรรมจันทรจ 2565: 23)

“สาร” แห่งสัญญาะ ปรากฏนับแต่วรรคหนึ่ง คือตัวละคร “เขา” ที่กวีมิได้บรรยายรูปพรรณสัณฐานไว้ คำว่า “ตื่น” ความหมายตรงคือ ฟิ้นจากหลับ แต่กวีมิได้สื่อความหมายเพียงแค่ตื่นขึ้นจากการนอนหลับ หากแต่มุ่งสื่อนัยของการตื่นแบบไม่ตื่นรู้-รู้ตื่นในเช้าซึ่งหนึ่งซึ่งไม่ใช่แค่ “เช้า” ที่หมายถึงช่วงเวลา หากเป็นเช้าของการเริ่มต้นใหม่ รุ่งอรุณอันสดใสสว่างจากความมืด มีหนาซำยัง “ว่างเปล่า” ด้วย ซึ่งก็ไม่ได้หมายถึงไม่มีอะไรเลยในทางวัตถุ หากนัยถึงความสิ้นหวัง (ความรู้สึกเปล่าไร้ ไร้ค่า ไร้ตัวตน ไร้แรงบันดาลใจ) วรรคสอง “เหม่อมอง” นัยว่า จิตใจที่ลอย ๆ เบลอ ๆ ท่ามกลางความว่างเปล่า เหมือนไร้ค่า ไร้ตัวตน วรรคสาม *หมอก ฟ้า เมฆ* คำว่า “หมอก” จึงไม่ใช่แค่ละอองน้ำขนาดเล็ก “ฟ้า” จึงไม่ใช่แค่ส่วนบนที่มองเห็นปกคลุมแผ่นดิน และ “เมฆ” จึงไม่เพียงแค่อุณหภูมิที่กลั่นตัวแล้วรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนลอยอยู่ในอากาศ วรรคสาม “โลก” โดยปริยายหมายถึง มนุษย์ “ชาวชน” หมายถึง คนทั้งหลาย “เฉยชา” หมายถึง ไม่ยินดียินร้าย ไร้ความรู้สึก โดยสรุป กวีมีนัยถึงทั้ง “เขา” และ ชาวชน ถูกผู้ปกครองที่มีอำนาจล้นจำกัดสิทธิเสรีภาพ กระทั่งสูญเสียตัวตน จนไม่อาจมีความมั่นใจ และความสามารถที่จะขึ้นมาพบกับความสว่างไสวในชีวิต เหมือนชีวิตเปล่าไร้ ขาดศักยภาพที่จะไปต่อ กล่าวคือ กวีได้ตีความความจริงของสิ่งที่อยู่รอบตัวเกิดขึ้นในใจ และกลั่นกรองเรียบเรียงนำเสนอผ่านภาษา เมื่อพิจารณาในบทต่อมา จะเห็นชัดว่า กวีได้เสนอภาพแทนที่ชัดเจนยิ่งกว่า

วรรคห้า *“ควันโขมงจากโรงงานในย่านถิ่น”* โดยนัยไม่หมายถึงเพียงมีโรงงานที่ตั้งอยู่ แต่โรงงานนั้นตั้งในท้องถิ่นชนบท การเกิดขึ้นของโรงงานมาจากมติชาวบ้านหรือไม่ เพราะบริบทสังคมการเมืองที่ไม่สนใจเสียงของคนเล็กคนน้อย โรงงานอาจตั้งขึ้นด้วยอำนาจอำเภอใจ ผลกระทบต่อมาจากการเกิดขึ้นของโรงงาน ดังวรรคหก *“ค้ำมลทินบนใบไม้ใบหญ้า”* ฝุ่นละอองจากโรงงานกลายเป็นมลพิษทั้งบนหลังคา บ้านเรือน ใบไม้ ใบหญ้า น้ำ และสัตว์น้ำ ฯลฯ วรรคเจ็ด *“เปิดโล่งรุ่งโรจน์ทางกระยางนา”* วิถีธรรมชาติที่ถูกรุกไล่โดยทุนนิยม และทำลายความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม วรรคแปด *“น้ำในคูล้างหน้ามิได้แล้ว”* จึงมิใช่เพียงปรากฏการณ์ของน้ำเน่าเสียในท้องถิ่นชนบท ระบบนิเวศที่

พังทลาย หากต้องย้อนไปถึงใคร ๆ ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ใครที่หนุนเนื่องนายทุน ใครที่ผูกขาดทั้งเศรษฐกิจ ทั้งการเมือง ใครที่กำหนดโครงสร้างสังคมที่เหลื่อมล้ำให้คนกลุ่มหนึ่งครอบครองสินทรัพย์ เงินตราอย่างล้นเหลือและทวีความมั่งคั่งไม่หยุดยั้ง ขณะที่คนส่วนใหญ่ยังยากจนและทวีความยากไร้มากขึ้น ในนามของการพัฒนามิได้ทำลายเพียงวิถีชุมชนให้เสื่อมทรุดลงเท่านั้น หากคุณค่าของมนุษย์ก็ถูกลดทอนไปด้วย

วรรณคดี “รถสองแถวรับนักเรียนจากหมู่บ้าน” ภาพในบทกวีคือ มีรถสองแถวรับนักเรียนจากหมู่บ้านไปเรียนหนังสือในตัวเมือง แต่การตีความของกวี จริงหรือไม่ที่การศึกษาเกือบทุกระดับในประเทศไม่สามารถสร้างคุณภาพให้เท่าเทียมกันได้ แม้จะมีการประกันคุณภาพทุกปี นั่นหมายความว่า กระบวนการที่ไร้ประสิทธิภาพ และที่พ่อแม่ผู้ปกครองต้องส่งลูกหลานไปเรียนในเมือง เพราะโรงเรียนไร้ประสิทธิผล ซึ่งก็จริง วรรณคดี “ไปจากฐานถิ่นถิ่นไปเดินแถว” เดินแถว ในนัยนี้ หมายถึง การที่โรงเรียนทุกระดับจะต้องปลูกฝังให้นักเรียนทำตามกรอบของค่านิยมที่สังคมกำหนดไว้ และสังคมนี้ชอบความเป็นระเบียบ ชอบให้เชื่อฟัง ไม่ชอบให้ตั้งคำถาม การดำเนินไปตามกรอบประเพณีค่านิยมมักได้รับคำยกย่องสรรเสริญ วรรณคดีเอ็ด “เขารู้... โลกนี้มีบ่วงแล้ว” บ่วง หรือ แล้ว โดยนัยหมายถึง สิ่งผูกมัดหรือครอบงำที่ทำให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจ ดูเหมือนว่า “เขา” จะพบความจริงว่า แม้ “เขา” เองที่รู้เห็นความเป็นไป ก็ตกอยู่ใต้อิทธิพลและผลพวงนั้น

วรรณคดีสอง “มิแล้วแม่เงื่อนเคี้ยวในเขาเอง” กล่าวโดยสรุป มิเพียงวาทกรรมสังคมวัฒนธรรมเท่านั้นที่กดทับเขาไว้ แม้แต่ตัวเขาเองก็ได้สร้างกับดักกักขังตัวเองไว้เช่นกัน หรือเปล่า อะไรล่ะที่เป็น “เงื่อน” ปุ่มปมที่เขาผูกมัดมัดตัวเองไว้

นอกจากนี้ กวียังใช้ “เชือกตะพาย” หมายถึง เชือกที่ร้อยจุกควาย (สน-ตะพาย-ถูกบังคับให้ยอมทำตามด้วยความจำใจ ความหลง หรือความโง่เขลาเบาปัญญา) “แอก” หมายถึง ไม้ที่ใช้วางขวางบนคอควายหรือควัวใช้ในการทำนา การเลือกใช้ *เชือกตะพาย* และ *แอก* เป็นการตีความของกวีที่มุ่งสื่อความหมายว่า ภาวะที่ถูกผูกตรึงกับแรงฉุดลาก และกดทับทางสังคม แต่เหตุใด “เขา” จึงไม่คิดจะทำตัวให้รอดจาก “เชือกตะพาย” หรือปลด “แอก” ออกจากคอ ทั้ง ๆ ที่มีสิทธิ์ที่จะเลือกทำก็ได้ ดูราวกับว่าคุณค่าชีวิตหายไปแล้ว ตัวตนของตัวเองก็หายไปด้วย อีกนัยหนึ่ง หรือว่าเขาถูกกระทำกระทั่งกลืนกลาย และ

ยอมรับกับ “เชือกตะพาย” และ “แอก” ตั้งเนื้อความในบทกวี “กว่าวันซึ่งชีวิตมีสิทธิ์เลือก
ก็ล้วนเชือกตะพายที่หมายเพ่ง แอกที่ใครไม่ได้ทำให้ยำเกรง ก็เร้าเร่งแบกรับอยู่จริงใจ”
(นาฏกรรมจันทรจ 2565: 24)

ท่ามกลางสถานการณ์บ้านเมืองที่แบ่งแยกแตกเป็นฟากฝ่าย ในบทกวี “ท่ามพื้น
มลายไฟ” วรรคต่อไปนี้เป็นภาพแทนสถานการณ์จิตใจของผู้คนได้ดี “หยิบโลกในดวงตา
มาท่อมเอียง จนลี้มโลกอีกใบที่ไหวเอียง” (นาฏกรรมจันทรจ 2565: 35)

จริงหรือไม่ เรามักยึดถือแค่สิ่งที่คิด สิ่งที่เราเห็นว่าดี แต่ในความเป็นจริงดวงตาของ
เรานั้นลวงใจเรามากที่สุด กล่าวคือ เวลาที่เรามองภาพเดียวกัน แต่เห็นและให้ความหมาย
ต่างกัน ทั้งนี้ เพราะการรับรู้ที่ต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความรู้ของแต่ละคน
แต่ส่วนใหญ่มักไม่เคยสนใจหลักการนี้ จึงขัดแย้งกันด้วยมายาภาพของดวงตาอย่างเอาเป็น
เอาตาย อีกทั้งความศรัทธาต่อบางสิ่งไม่เคยตั้งคำถามกับสิ่งนั้น ก็นำไปสู่การพาดพิงกัน
ไม่จบไม่สิ้น

มิตโลกซ้อนโลกนั้นเร้นลึก
บางคนอาจบอกใครได้บางคน

บางรู้สึกตื่นเงินจนสับสน
บางเหตุผลอธิบายไม่ได้เลย

(นาฏกรรมจันทรจ 2565: 26)

“มิตโลกซ้อนโลกนั้นเร้นลึก” ในบรรยากาศของความบาดหมาง มีความซับซ้อน
มาก มิเพียงจะรู้สึกแปลกแยกกับบุคคลอื่น ไม่ไว้ใจที่จะพูดหรือแสดงความคิดเห็นกับใครได้
แม้แต่ความรู้สึกภายในของ “เขา” เองก็รู้สึกต้องสู้รบเช่นกัน

เมื่อ “เขา” ในความรู้สึกไร้ตัวตน ไร้ความหมาย “ท่าน” จึงได้โอกาสที่จะชี้ให้เห็น
ความจริงโดยใช้สภาวะธรรมชาติเชื่อมโยงอธิบายเพื่อให้ “เขา” เข้าใจว่า ธรรมชาติคือ
ผู้ประกอบสร้างร่างกายเลือดเนื้อ “เขา” ขึ้นมา เช่นในบทกวี “ผู้ดำรงนอกโมงยาม” ดังบท
กวีได้กล่าวไว้ว่า

เห็นกระเพื่อมพลิ้วไหวนั้นไหมละ
มิเพียงรุ่งรังรองละอองไอ
เห็นลมระบัดใบนั้นไหมเล่า
เย็นได้ผ่อนร้อนเพล่าเป็นเนานิตย

ในอิสระวารวิที่ล่องไหล
ทว่าใสหรือขุ่นก็ชีวิต
มีรูปเงาความหมายอันใดสลิด
โดยมิติตตริงใดในพัดพา

หอมเอ๋ย...ดอกปีบซึ่งปลิวปราย
แม้ใครมิเห็นคุณของกรุ่นผกา

มาตามสายลมผ่านริมธารท่า
ภุมราภิรารื่นชื่นจันทรจรัส

(นาฏกรรมจันทรจรัส 2565: 32)

บทกวีข้างต้นกล่าวถึงช่วงขณะที่ “เขา” ในความรู้สึกเปล่าไร้ ไร้ค่า ไร้ตัวตน และเสียงนิรนาม “ท่าน” ก็ตั้งขึ้นทักท้วง “เขา” ว่า การมีอยู่มิใช่เพียงปรากฏในรูปลักษณะชื่อนาม หากปรากฏในสถานะอื่นด้วย “แค่เพียงรูปรนามกระนั้นใหม่” (นาฏกรรมจันทรจรัส 2565: 29) แท้จริงแล้ว การ “มีอยู่” หาได้สำคัญเพียงการมองเห็นรูปรนามไม่ ทั้งนี้ “ท่าน” ได้ชี้ให้มองไปยังธรรมชาติที่อยู่บริเวณนั้น แล้วนำคุณลักษณะของธรรมชาติมาประกอบอธิบาย โดยกล่าวว่า การ “มีอยู่” ของน้ำ คือ ความอิสระในการไหลล่องโดยไม่ยึดติดกับรูปลักษณะที่กั้นขวาง ทั้งการ “มีอยู่” ของน้ำไม่ว่า น้ำใส หรือน้ำขุ่นก็นำความฉ่ำชื่นชุ่มเย็น และหล่อเลี้ยงชีวิต การ “มีอยู่” ของลม ซึ่งเรามองไม่เห็นแต่สัมผัสได้ว่าลม “มีอยู่” การมีอยู่ของลมปรากฏในหลายมิติ เพื่อการพัดเป่าความร้อน ทำให้รู้สึกเย็นสบาย ช่วยให้อากาศตามสถานที่ต่าง ๆ มีการถ่ายเทไหลเวียน ไม่อับชื้น ช่วยให้ น้ำระเหยกลายเป็นไอได้เร็ว เสื้อผ้าที่ตากแห้งเร็ว ช่วยให้สิ่งของต่าง ๆ ลอยอยู่บนท้องฟ้ามี วาว เป็นต้น ฯลฯ

การมีอยู่ของ “ดอกปีบ” แม้ไม่มีมนุษย์ใดให้คุณค่า แต่แน่นอนว่าบรรดาผึ้งย่อมเห็นคุณค่าในเกสรของดอกปีบ เพื่อนำไปสร้างเป็นน้ำผึ้ง อีกแสงตะวันด้วยเกล้า เคยทวงบุญคุณใครหรือ ทั้งที่เป็นมารดาทุกสรรพสิ่งบนโลกนี้ แต่ไม่เคยปาวประกาศ โอ้อวดตนเพื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ตัวเอง “นั่นเลือดเนื้อเรื่องแรงจากแสงตะวัน โลกแบ่งปันโดยใดไม่เอ่ยนาม” (นาฏกรรมจันทรจรัส 2565: 33)

อย่างไรก็ดี การสำนึกรู้ว่าเรามีตัวตน ก็อาจพลอหลงในตัวตนได้เช่นกัน นั่นก็เป็นความทุรกันดารขรุขระของชีวิตด้วยประการหนึ่ง “มีอยู่ท่ามกลางที่ไม่มีอยู่ ทางสู่ศรัทธา การฝ่าข้าม ทำทนายผู้ดำรงนอกโมงยาม ระวังนะขวากหนามในตัวตน” (นาฏกรรมจันทรจรัส 2565: 33)

คำชี้ทางและการขยายความของ “ท่าน” ทำให้ “เขา” รู้สึกตระหนักว่า ตัวเขานั้นมีตัวตน “มีอยู่” การแว่วยินเสียงของผู้เป็นแม่ “แม่อีกเห็นแต่ลูกแหะลูกรัก” (นาฏกรรมจันทรจรัส 2565: 42) ยิ่งยืนยันว่า “เขา” มีแหล่งกำเนิดชัดเจน มิได้ไร้ความหมาย มิได้ไร้

ตัวตน หากแต่กรอบคิดทางสังคมต่างหากที่ออกแบบมาครอบงำให้ผู้คนต้องพรากพลัดจากถิ่นฐาน เพื่อไปแสวงหาความเจริญก้าวหน้าในเมืองใหญ่ แม้แต่ “เขา” เอง แม้มิได้อพยพเข้าเมือง แต่ก็ไม่ได้อยู่ใกล้ชิดแม่ เมื่อรู้สึกตัวจึงกลับไปหาแม่ซึ่งชราภาพมากแล้ว เขาก็ไปที่เท้าของมารดา และได้ควักสะเก็ดดินที่ติดเท้าแม่ แล้วทำความสะอาดแผล ทายาแดง พลันนั้นก็รู้สึกถึงความเป็น “เขา” ต่อความเป็นลูกจากดินที่ติดได้เท้าแม่ มันคือสัมผัสภาวะ ลึกลับในความรู้สึกของความ “มีอยู่” ของเขามากกว่าหน้าที่ของลูก “พลันวาท ‘รู้สึกตัวพบตัวตน’ ใต้สันเท้าแม่ที่มีอยู่ กลิ่นดินกลิ่นสำนึกรู้สึกรู้ รู้ลึกลับควรร ‘มี’ นาทินั้น” (นาฏกรรมจันทรจ 2565: 45)

เมื่อมาถึงจังหวัดนี้ กวีก็สร้างวรรณคดีวิพากษ์ผู้ที่มักไปหลงบูชาหรือศรัทธาบุคคลอื่นมากกว่าผู้ให้กำเนิดแท้ของตน ในบทกวี “ภาวะจิตวิญญาณวิหค” กวีได้กล่าวถึงนกคุดเหว่าซึ่งโดยธรรมชาติจะออกไปในรังกา แล้วให้แม่กาฟักไข่ แต่คุดเหว่ากลับสำนึกผูกพันกับแม่ที่แท้จริงมากกว่ากาที่เป็นเพียงผู้ฟักไข่ ดังบทกวีว่า “กาเว้ากาเหว่ากะเว้ากะวาต่างกามีร้องกายอย่างกาดำ มีอยู่อย่างเห็นที่เป็นอยู่ กูร้องให้รู้อยู่เข้าคำ หนึ่งเน้นเช่นนี้ คีตกรรม ลำนาคุดเหว่าไพรพนาคร” (นาฏกรรมจันทรจ 2565: 47-48)

สิ่งที่ “ท่าน” ได้ชี้ให้ “เขา” เห็นความจริงของสภาวะธรรมชาติ น้ำที่กระเพื่อมไหว มีอิสระที่จะล่องไหล ดอกปิบ มวลผึ้ง กระทั่งคุดเหว่า ทั้งหมดนี้ต่างได้ร่างชีวิตและได้รับการแบ่งปันจากแสงตะวัน ซึ่งไม่ต่างจากลูกหลานที่ได้รับการแบ่งปันจากปู่ตายายแม่พ่อ ดังนั้น “เขา” จะปฏิเสธการ “มีอยู่” ไม่ได้ แต่การ “มีอยู่” เพื่อการเดินทางต่อไปนี้ ก็จะต้องตื่นขึ้นในสำนึกแห่งคุณค่าของการ “มีอยู่” นั้นด้วย ทั้งนี้ เพราะปู่ตายายแม่พ่อย่อมปรารถนาให้ผู้ที่เขาแบ่งปันมาก่อนนั้นเติบโตขึ้น การที่ “เขา” ไปหาแม่ และได้พบตัวตนที่เท้าของแม่ คือการได้เรียนรู้ตัวตนในทางรูปธรรม ส่วนการแบ่งปันจากธรรมชาติคือการเรียนรู้ทางนามธรรม ทั้งนี้ คือสารจาก “ท่าน” ถึง “เขา” ว่า การมีอยู่จากการแบ่งปันย่อมปรารถนาให้ชีวิตเขาเดินทางเพื่อตระหนักรู้ชีวิตและการเกื้อกูลชีวิตอื่น

นาฏกรรมจันทรจ เป็นบทกวีที่กระตุกมโนคติให้ผู้อ่านตื่นขึ้นจากภาวะกดทับจากภายนอกทั้งหลาย เพื่อเดินทางภายในที่สามารถเผชิญกับภาวะสังคมไม่พึงประสงค์ เป็นคนที่เปลี่ยนแปลงตนเองไปสู่สิ่งที่ดีกว่าในบทกวี “เหมันตกาลชีวิต” กวีได้ฉายภาพให้เห็น

ตัวละครชายชรายากจนอาชีพปลีสามลื้อ แต่กล้าสละเสื้อของตนแก่หญิงยากไร้พลัดถิ่น ขณะตัวเองเปลือยท่อนบนปลีสามลื้อฝ่าความหนาวเย็น นี่คือน้ำใจที่มนุษย์พึงแบ่งปันแก่ผู้อื่น กันใช่หรือไม่ สามลื้อก็มิได้รทวงบุญคุณจากหญิงยากไร้ ทั้งในบทกวี “จิตดวงนั้น” กวียังคงกล่าวถึงแมวและหมาที่ต้องการความรักความอบอุ่นจากเจ้าของเช่นเดียวกับมนุษย์ หากแต่มนุษย์ก็ปฏิบัติต่อแมวต่างกับการปฏิบัติต่อหมา ทั้งนี้ เนื่องมาจากชุดความคิดความเชื่อที่เป็นปมในจิตเดิมที่แฝงฝังอยู่ในมนุษย์นั่นเอง

ในบทกวี “ทางไปของผู้วิวัฒน์” กวีได้กระตุ้นผู้อ่านให้คิดว่า หากต้องการก้าวพ้นไปจากชุดความคิดความเชื่อที่เป็นอุปสรรคต่อการเดินไปข้างหน้า จะต้องปรับกระบวนการทัศนียภาพใหม่ และต้องกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงแบบพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ ดังบทที่ว่า

คุณรู้, หมูปลาโง่กล้า	แหวนธรรม
มีอาจประทุษร้าย	
แม่หากรักหนองมิหน่าย	สติต้องปองหมาย
มัจฉาวิวัฒน์ผองตน	
เป็นผู้อยู่รู้ออฟน	อยู่บ่กอดทน
หรือออกปิกขโนบายิน	

(นาฏกรรมจันทรจ 2565: 63)

เนื้อหาในบทนี้ กวีกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ “เขา” ไปงานศพของเพื่อนที่ถูกสังหาร เพราะไปต่อสู้กับอำนาจทุนอิทธิพล ขณะ “เขา” ถ้ามถึงทางออกจากปัญหาอย่างคับแคบใจ “ท่าน” ได้ชวนให้เขาตระหนักว่า หากยังใช้วิธีการเดิม ๆ ก็จะได้ผลแบบเดิม ๆ ดังนั้น การต่อสู้ก็ต้องปรับเปลี่ยน เช่น ปลาที่ไม่รอดตายอยู่ในหนองน้ำแห้ง ก็ต้องไปหลบอาศัยใต้เพิงถ้ำ หรือไม่ก็ขุดรูอยู่อย่างกบจึงจะรอดพ้นจากอวนของคนหาปลา หรือนกที่จะมาจิกกิน หรือหากหวังจะอยู่รอดปลอดภัยเมื่อฤดูกาลกันดารแล้ง ก็จะต้องเหมือนปลาที่กล้าวิวัฒน์ตนเอง งอกปีกออกโอบยบินเหมือนนก คือการยอมให้ตระหนักถึงการดำรงอยู่ที่ดีกว่า จะต้องกล้าเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ จะต้องคิดหรือทำในสิ่งที่ไม่เคยมีผู้ใดคิดทำมาก่อน

แก่นสารของบทกวีข้างต้น มุ่งหมายเพื่อให้ “เขา” เปลี่ยนแปลงที่ตนเองเป็นสำคัญ เพราะเรามีอาจหวังรอรัฐบุรุษ ผู้นำ อัครวินซีม่าขาว หรือคนดีแท้ ที่เราไม่เคยสร้างได้จริง

หรือไม่ สังคมนี้เป็นสังคมที่ทำลายคนดีเสียมากกว่า นอกจากนี้ กวีได้ตีแผ่และลงลึกถึงเล่ห์เหลี่ยมกลโกงของผู้ยึดอำนาจในบทกวี โดยการโต้แย้งวาทกรรม “คนดี” ที่ฝ่ายอำนาจมักใช้แสดงคุณลักษณะของตน กวีได้สะท้อนว่า ระบบสังคมหรือการศึกษาที่ไม่ได้สร้างคนดีแท้มาเราย่อมไม่มีคนดีคนนั้นเกิดขึ้นมา ดังนั้น คำว่า “ธรรมาภิบาล” ที่มีกอ้างถึงก็เป็นแค่นิทานหลอกคน เป็นแค่มายาคติล้างสมอง ทำให้มองไม่เห็นความผิดปกติของคนที่คิดว่า “ดี” เหล่านั้น “โลกจริงมิใช่ตำรา ศีลธรรมจรรยา กติกาและกฎคือเกม” (นาฏกรรมจันทรจ 2565: 70) จึงเป็นแค่เกมของคนดีจอมปลอมที่พยายามใช้วาทกรรมคนดีกดทับไว้

ดังนั้น เพื่อการดำรงรักษาไว้ซึ่งอำนาจของตนและพรรคพวกของตน ในนามของอำนาจจึงทำได้ทุกอย่าง แม้กระทำชั่วในนามของคนดีมีศีลธรรม “ผู้อยู่ผู้ยังเกษม ผู้เบิบได้เปรม ใช้ผู้เลิกเลอเสมอไป” (นาฏกรรมจันทรจ 2565: 70) นอกจากนี้ กวียังฉายภาพให้ปรากฏเห็นถึงความไม่เคยพอในจิตมนุษย์ จึงต้องเบียดเบียนมนุษย์ด้วยกัน ทั้งที่ควรมีอยู่อย่างเกื้อกูลและแบ่งปัน

ในบทกวี “โลกหล้าเวทนาดูร” กวีได้สะท้อนนัยให้เห็นว่า ฝ่ายครอบครองอำนาจนั้น ฉ้อฉลทุกวิถีทางเพื่อการรักษาไว้ซึ่งอำนาจและทำลายฝ่ายตรงข้ามอย่างไรบ้าง โดยการตอบโต้วาทกรรมว่า “โลกมิอยู่ดีที่มั่งคั่ง และมีได้อยู่ยังเพราะยิ่งใหญ่ ทั้งมิได้อยู่โดยเพียงหนึ่งใด แต่อยู่ได้โดยรักพิทักษ์ธำรง” (นาฏกรรมจันทรจ 2565: 76) สังคมมีอาจดีได้ด้วยคนชั้นบนชั้นเดียวที่มีเศรษฐกิจมั่งคั่ง หากจะดีด้วยการเกื้อกูลต่อมนุษย์ด้วยกัน มนุษย์ที่ดีย่อมคำนึงถึงความสัมพันธ์การเกื้อกูลกันและกัน และเกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมในเชิงนิเวศชีวิตด้วย หากคิดเอาแต่ได้อย่างเห็นแก่ตัว โลกไม่บันยะบันยัง โลกก็รังแต่จะนำไปสู่ความพินาศ

วาทกรรมของเหล่า “คนดี” ที่กล่าวมานี้ มิเพียงมุ่งที่จะยกย่องพวกตนเป็น “คนดี” ฝ่ายเดียวเท่านั้น ยังมีการควบคุมและจัดการกับผู้เห็นต่างหลากหลายวิธี ทั้งจับขังอุ้มฆ่า เป็นต้น กวียังได้วิพากษ์ถึงบรรดานักปราชญ์พหุณาจารย์ที่สังคมให้ความเชื่อถือในความรู้อาจทำได้ นักปราชญ์แท้จริงนั้น ย่อมเป็นที่พึงให้ประชากรราษฎรได้รับความรู้ความเป็นธรรมโดยถือศีลจะเป็นสำคัญ พหุณาจารย์อาจารย์เฒ่าที่คนนับถืออย่างสูงที่แท้ย่อมเป็นที่พึ่งทางจิตวิญญาณของศิษย์ ของสังคม และประชาชน แต่ปราชญ์พหุณาจารย์ที่กวีพูดถึงกลับกลายเป็นเปรต แปลงกายดำรงอยู่เพื่อกินดีอยู่ดี เพื่อค้ำยันอำนาจอยู่ดีธรรม

สร้างความชอบธรรมให้ผู้ยึดอำนาจ “เห็นปราชญ์กวีมิไหวติง ขณะเปรดและปลิง จุมพิต กฤตยาพฤตมาจารย์” (นาฏกรรมจันทรจ 2565: 78)

กวีได้ใช้ภาษาอุปมา “นั่งร้าน” เป็นสัญลักษณ์สะท้อนภาพบริวารของผู้มีอำนาจในแต่ละฟากฝ่าย มุ่งสื่อความหมายกลเล่ห์ของฝ่ายถือครองอำนาจ กล่าวคือ “นั่งร้าน” ในความหมายตรงก็คือ โครงที่ทำด้วยไม้หรือโลหะอย่างหยาบ สำหรับนั่ง ยืน หรือปีนป่าย ในการก่อสร้างหรือซ่อมแซมสิ่งสูง ๆ เช่น อาคารสูง เป็นต้น การตีความของกวีนั้น ก็คือคนที่ยอมเป็นเบี้ย เป็นหมากที่พร้อมแปลงกาย เปลี่ยนอุดมการณ์เพื่อประโยชน์ส่วนตนเล็ก ๆ น้อย ๆ ถึงกับสยบยอมเป็น “นั่งร้าน” ที่ค้ำยันให้อำนาจอยู่ดิฐธรรมนั้นดำรงอยู่ แต่ “นั่งร้าน” ก็คือ “นั่งร้าน” เมื่อการก่อสร้างเสร็จสิ้นลงเป็นตึกอาคารฐาน “นั่งร้าน” ก็จะถูกรื้อถอนโยนลงมาข้างล่าง หากมีวัสดุที่ยังพอเป็นประโยชน์แก่ผู้ก่อสร้างก็จะถูกนำไปก่อสร้างต่อ หากไร้คุณภาพก็จะนำไปเผาทิ้ง และนั่งร้านในกวีบทวินีต่างก็รู้ตัวว่าชะตากรรมสุดท้ายของตนเป็นเช่นไร การตีความความหมายที่กวีสื่อสารนั้นยกย้อนกลับกันกับข้อความที่ว่า “มีอยู่โดยไม่มี” เป็น “ไม่มีอะไรเลยในความคิดว่ามี” แต่บรรดานั่งร้านเหล่านี้ คือ “การมีอยู่ที่เป็นโมฆะ” “นั่งร้านหรือจะรู้ว่าไม่รู้ ความมีอยู่เหมือนไม่มีที่หมิ่นเหม่ มีต่างรัฐนิกรหลังโรงลิเก ผู้พร้อมหอมเฮเข้าหากัน” (นาฏกรรมจันทรจ 2565: 80)

ในบทกวี “เล่ห์ไม้ขีด” กวีได้ชวนให้ประหัดโยงเหตุการณ์ถึงภาพสงครามระหว่างประเทศในตะวันออกกลาง สงครามที่เป็นมรดกบาปจากลัทธิล่าอาณานิคม และการแทรกแซงแบ่งแยกการปกครองเพื่อผลประโยชน์ที่แอบแฝงอันฝังเชื้อทิ้งไว้ และสงครามที่มีมูลเหตุจากการแย่งชิงทรัพยากร ทั้งนี้ เนื่องจากคาบสมุทรอาหรับอุดมสมบูรณ์ไปด้วยน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติ เป็นแหล่งพลังงานสำคัญของโลก สงครามที่นำไปสู่การฆ่าล้างผลาญผู้คนนับแสนนับล้าน หากสงครามดังกล่าวไม่มีท่าทีจะสิ้นสุด ยังคงมีผู้ซุกใยมุขยงให้เกิดการกระทบกระทั่งไปสู่การแตกแยก เมื่อหันมองสังคมไทย แม้มิได้ทำสงครามกับเพื่อนบ้านแล้ว แต่เรากลับหันมารบกันเอง เนื่องจากอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกแยกเป็นฟากฝ่าย ทั้งจากรักและศรัทธาที่มีต่อบอด กวีได้ใช้ “ไม้ขีด” แทนความหมายถึง วัตถุประสงค์ไฟให้ไหม้ลามเชื้อ และแต่ละคนต่างก็มีก้านไม้ขีด (ก้านเชื้อแห่งความชิงชัง) ที่พร้อมจุดไฟเมื่อถูกสาด

น้ำมันและถูกจุด แต่สำหรับอำนาจและการรักษาไว้ซึ่งพื้นที่ของตนและพวกพ้อง พวกเขา
พร้อมจ่ายด้วยราคาที่สูงลิ่ว ดังบทที่ว่า

ที่จ่ายค่าอำนาจขนาดหนัก	ด้วยความรักสมัครสมานสะบันงาสลาย
ด้วยยอมให้อยุติธรรมค้ำมูลนาย	ด้วยประทุษร้ายใจแผ่นดิน
ที่จ่ายค่ารักชังจนฝังลึก	ด้วยสำนึกชั่วดีที่สูญสิ้น
ด้วยอนาคตวิถีสั่งพิงกันท์	ด้วยซุบเลี้ยงเหลือบริณกินนัครา
ที่จ่ายค่าศฤงคารและโกศ	ด้วยควักล้างธรณีทุกหย่อมหญ้า
ด้วยวิบากบอบซ้ำหยาดน้ำตา	ด้วยผืนน้ำผืนฟ้าอาเพศภัย
ที่จ่ายค่าความมืดซึ่งยึดครอง	ด้วยวิญญานและก้านสมองยุคสมัย
ด้วย ‘มีอยู่-อย่างโมฆะ’ เพื่ออะไร	จะเป็นสุขบนกองไฟอย่างไรกัน

(นาฏกรรมจันทรจ 2565: 85)

จะเห็นได้ว่า มนุษย์ที่บทกวีกล่าวถึงก็ไม่ได้มีแค่ในยุคนี้ หากเป็นมาโดยตลอดใน
ประวัติศาสตร์มนุษย์ เหตุใดวิถีดังกล่าวจึงยังคงดำรงอยู่ ปฏิบัติตาม ๆ กันมาเหมือนถ่าย
สำเนาма หรือว่ามนุษย์ประสงค์แค่จะโลก หลงไม่สิ้นสุด หรือกระบวนการหล่อหลอมให้
เป็นเช่นนั้น “มิใช่หรือ...ที่หลอมจนเป็นผลึก เป็นความนึกความคิดที่ซับซ้อน ใ้รู้เคลือบรู้
แคลงแย้งกินนอน เบียนบ่อนบอบบางระหว่างชีวิต” (หน้า 89)

2. “ความมีอยู่” ใน “ความเปล่าไร้”

ประเด็นนี้มุ่งนำเสนอประเด็นปรัชญาที่ย้อนแย้งกับหัวข้อ “ความเปล่าไร้” ใน
“ความมีอยู่” กล่าวคือ มุ่งพ่งเล็งความหมายที่อยู่ตรงข้ามกับ “มี” ใน “ความไม่มี”
แต่ประเด็นนี้หมายถึง ความเข้าใจว่า “มี” แต่แท้จริง “เป็นโมฆะ” ตัวอย่างเช่น ในหน่วย
งานใหญ่หน่วยงานหนึ่ง หากในพื้นที่ ในขอบเขตนั้นเต็มไปด้วยป้ายที่แสดงรูปภาพของ
หัวหน้าหน่วยงาน ทั้ง ๆ ที่หน่วยงานนั้นมีบุคลากรมากมาย โดยนัยคือ การปรากฏรูปถ่าย
หัวหน้าหน่วยงานในเชิงรูปธรรมนั้น “มีอยู่” จริง แต่ในเชิงนามธรรมก็สะท้อนถึงความ
“ไม่มี” จากการหลงยึดตัวตนว่าตนสำคัญเพียงผู้เดียว

นอกจากวิถีได้สื่อสารปรัชญาชีวิตผ่านสภาวะธรรมธรรมชาติผ่านตัวละคร “ท่าน” ของความ “มีอยู่” ของ “เขา” ชาวชนที่มีผู้แบ่งปันยิ่งใหญ่คือดวงตะวันแล้ว ยังสะท้อนภาพให้ปรากฏรูปธรรมของผู้เกิดสภาวะ “มีอยู่” แต่เปล่าไร้คือการหลงคิดว่า ตนมียศมีตำแหน่ง แต่แท้จริงแล้วไม่มีอะไรเป็นแก่นสารชีวิตเลย เพราะไม่เชื่อในศักยภาพของตน จึงต้องปรับตัวค้อมยอมแก่อำนาจที่กดขี่ เพื่อความอยู่รอดและโอกาสของชีวิต ทั้งนี้ เพราะพวกเขา มองว่า การดำรงอยู่แบบผู้กล้าต่อต้านและขัดขืนจะนำไปสู่การขาดโอกาส และจะเป็นภัยแก่ตัวเองในการดำรงชีวิต ผู้คนส่วนมากจึงเลือกวิถีตามกระแสหลัก นั่นคือ เลือกวิถีที่จะอยู่ด้วย “ความกลัว” แล้วแปลงกายกลายเป็นไปกับกระแสความคิดความเชื่อที่ฝ่ายอำนาจหวังให้พัดพาไป ในบทกวี “กลอำนาจเหนือธรรม” มุ่งวิพากษ์ผู้คนในสังคมนี้รุนแรงยิ่งที่ส่วนใหญ่ล้วนดูตายต่ออำนาจที่กดขี่มนุษย์ เมื่อ “เขา” ถามต่อ “ท่าน” ว่า “จึงท่านยังหมายทาง ที่คัดง้างกับเงื่อมเงา กลางท่ามมนุษย์สำเนา ท่าวะระเนนมนอนสำนึก” (นาฏกรรมจันทรจ 2565: 106)

นัยของ “เงื่อมเงา” ก็คืออำนาจของวาทกรรมที่กดขี่ผ่านกฎหมาย หรือผ่านข้อความที่เป็นมาตรการควบคุมมิให้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากที่อำนาจต้องการ ฯลฯ “มนุษย์สำเนา” คือผู้ที่คล้อยตามแบบเชื่อเชื่อไม่เคยตั้งคำถาม ทั้งมีลักษณะที่ประจบอำนาจ หรือแสดงออกถึงการออกมาเพื่อแสดงตนว่าตนอยู่ในฝ่ายอำนาจและคอยปกป้องอำนาจด้วย ซึ่งกวีเห็นว่า “มนุษย์สำเนา” แบบนี้ มีมากเหลือเกิน บทกวีต่อไปนี้ได้วิพากษ์มนุษย์สำเนาเหล่านั้น กวีใช้คำว่า “ระเนน” แทนอาการล้มลงทับกัน คือความเสื่อมทรุดลงของจิตวิญญาณมนุษย์ กลายเป็นผู้ไม่รู้ผิดชอบชั่วดี ไม่รู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ไม่เพียงเท่านั้น ยังมีท่าทีเพิกเฉยเย็นชาต่อชะตากรรมมนุษย์ด้วยกัน ดังบทที่ว่า

สำนึก-ก็สำเนา
สำเหนียกในหวังลึก
ซัดสาดคลื่นกระแส
ลิดู, ผู้ดูตาย

หากเนาฝั่งเพียงพริ้งผลึก
รู้สึกรู้สา-แหละทำทายเป็น
ล้มเรือแพที่แพพาย
ต่ออำนาจกดขี่มนุษย์!

(นาฏกรรมจันทรจ 2565: 106)

กวีได้เปิดเผยให้เห็นการปรากฏตัวของตัวแสดง “มนุษย์ฉบับสำเนา” ในบทกวีนี้ว่า เหมือนกับเรือมนุษย์ที่แพ่พ่ายต่อการซัดสาดของคลื่นอำนาจที่ไม่เป็นธรรม ที่ทำเท็จให้เป็นจริง ทำจริงให้เคลือบแคลง ท่ามกลางมนุษย์โรเนียวที่ดูตาย ทำมิตรให้เป็นศัตรู แบ่งแยก เพื่อที่จะใส่เปลวไฟลงไปในกลางความขัดแย้งนั้น ทำขาวให้เป็นดำ และทำดำให้เป็นขาว มนุษย์สำเนาเหล่านี้ไม่มีโอกาสมองเห็นเกมกลนี้ แต่กวีเห็นและเปิดเผยทั้งโต้แย้งโดย วาทกรรมของกวี “ความรักที่บิดบัง ความซังที่เปื้อนจจริต ดวงตาแห่งอำมิส และดวงจิต แห่งอามจ จำเลยผู้จำแลง ก็ล้วนแสรังให้เห็นสม ตราบโลกและสังคม ยิ่งก้มค้อมและ ยอมรับ” (นาฏกรรมจรรย์ 2565: 108)

ในบทกวี “ประจันประจางเจ็บป่วย” วรรคเด่นในบทนี้ เป็นการเสียดสีค่านิยมที่ ปลุกฝังผ่านการศึกษาล้อเลียนตัวละครในหนังสือเรียนยุคเก่า (ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม ชื่อหนังสือ “อุดมเด็กดี” แต่งโดย กีฬา พรรณนะแพทย์ และหลวงกิริติวิโยพาร เป็นหนังสือที่มีเนื้อหามุ่งปลุกฝัง เยาวชนให้เติบโตขึ้นเป็นคนดีมีคุณค่าทางสังคม และอุดมด้วยความดีงาม โดยเฉพาะ คุณธรรมด้านซื่อสัตย์สุจริต ไร้ความชั่วร้ายหรือพฤติกรรมบกพร่องใด ๆ ในบทกวีดังกล่าว กวีนำเสนอทัศนะผ่าน “ท่าน” ด้วยน้ำเสียงประชดประชันการอบรมสั่งสอนเยาวชนด้วยการยัดเยียด คุณธรรมสุจริตให้แก่เด็ก แต่เมื่อมองความจริงในสังคมปัจจุบันก็พบว่า ผู้ใหญ่ที่มีอำนาจในปัจจุบันก็ไม่ได้ปฏิบัติตามคุณลักษณะแบบที่ตนได้ยัดเยียดปลุกฝัง กวีใช้ คำวิพากษ์ความย้อนแย้งด้วยถ้อยคำที่รุนแรงยิ่งว่า “คุณมันง่ายคุณมันมากคุณมันได้ คุณสาไทยคุณสุดโต่งคุณเลื่อมดำ คุณอสุรคุณอสังคคุณธรรม ล้วนคลาคล่ำในสังคมอุดม นั้น” (นาฏกรรมจรรย์ 2565: 119) จริงหรือไม่ที่สังคมนี้มักตั้งมาตรฐานคุณธรรมไว้สูง และชื่นชมตนเองว่า “มี” สิ่งนั้น แต่แท้จริงแล้วอาจ “ไม่เคยมี”

ตัวละครที่อ่อนแอที่ชัดเจนที่สุดก็คือในบทกวีเรื่องเดียวกัน ที่สะท้อนภาพระบบ การศึกษาที่ก่อทุกข์แก่ผู้เรียนและครอบครัว กล่าวคือ พ่อผู้ยากจนส่งเสียลูกชายเข้าเรียน มหาวิทยาลัย โดยเดือนไร่เดือนนาขายส่งลูกเรียน จนกระทั่งลูกสำเร็จการศึกษาก็ได้ ปริญญา แต่ลูกสอบบรรจุเข้ารับราชการไม่ได้ พ่อจึงใช้วิธีเส้นสายซื้อหาตำแหน่งให้ลูก ซึ่งต้องจ่ายเงินเป็นแสน โดยการนำนาผืนสุดท้ายไปจำนอง ครั้นเมื่อลูกได้เป็นข้าราชการ

กลายเป็นมนุษย์เงินเดือน แต่ก็จมอยู่กับกองหนี้สิน “นั่นเพียงภาพจำจน เหมือนความจน จะพันผิด แต่ใครไหนเคยคิด ไหมว่าใครทำลายใคร พ่อผู้ทำลายลูก ผูกเส้นสายในนิสัย มหาวิทยาลัย ให้อะไรแก่ปริญญา” (นาฏกรรมจันทรจ 2565: 121) สิ่งทีทวิสะท้อน คือ นัยที่มองว่าการศึกษา ที่เป็นอยู่มิได้มุ่งไปสู่แสงสว่างทางปัญญาและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ หากบ่ยหน้าสู่ปัญหาที่ก่อทุกข์เกิดโทษไม่จบสิ้น จะเห็นว่ามีเพียงจะเสียดสีอุดมการณ์ จอมปลอมผ่านหนังสือแบบเรียน หากยังกระแทกไปยังระบบการศึกษา ไปยังหน่วยงานที่ กลายเป็นที่แลกเปลี่ยนซื้อขายตำแหน่ง และไปยังสถาบันอุดมศึกษาโดยรวมด้วย ว่าแท้จริง แล้วมีความอุดมด้วยใบปริญญาหรือปัญญากันแน่

ในวรรคกวีต่อไปนี้ ก็ดูเหมือนจะไม่พ้นการศึกษาที่เป็นจำเลยอีกเช่นกัน การศึกษา ที่มีอานาพาแสงสว่างให้ผู้เรียนไปสู่ความเข้าใจโลก เข้าใจชีวิต หากมีชีวิตอยู่อย่างแปลก แยก หรือว่านี่ก็คือวาทกรรมที่กดทับผู้คนผ่านอุดมการณ์ทางการศึกษา จึงกลายเป็นมนุษย์ ผู้เฉยชา ดูตาย ไม่เอาเป็นธุระ มิรู้สึกร้อนหนาว ที่เปิดโอกาสให้สังจะทั้งหลายถูกบิดเบือน ความจริงแท้ถูกแทนที่ด้วยความจริงเทียม “คุณก็รู้, หูไปป่าตาไปถ้ำ คุณทองทำไม่รู้ร้อน นอนหลับฝัน คุณวิบากจากห้วงลึกดึกดำบรรพ์ ยังค้ำยันคุณเมตต์จเบ็ดเสร็จจล คุณจงรักภักดีแสนดีเดียด คุณบิดเบือนคุณเนียนเชือดเลือดตาหล่น คุณค้นคากได้วอขึ้น เวียนบน ก็แบ่งคนแยกคนออกจากคุณ” (นาฏกรรมจันทรจ 2565: 119)

การนำเสนอปรากฏการณ์ผ่านบทกวี ก็เพื่อแสดงนาฏการของผู้เป็นเหยื่อจาก ชุดความคิดความเชื่อของสังคมวัฒนธรรม คือ พลังอำนาจวาทกรรมที่สังคมสร้างขึ้นให้คน ในสังคมกระทำตามกัน กระทั่งเป็นเรื่องปกติธรรมดาและมองไม่เห็นพิษภัยจากการหลอม เป็นแบบพิมพ์เดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อควบคุมให้อยู่แต่ในกรอบที่ชนชั้นสูงต้องการ กำหนดถนน ไปสู่อำนาจวาสนาที่ฉาบทาด้วยค่านิยมศรัทธาอ่อนค้อมโดยไม่ต้องตั้งคำถาม ประเทศนี้กวี วิชาษาว่า ได้สร้างมนุษย์สำเนามหาศาลอยู่เต็มสังคม “สู่มนุษย์สำเนาเทาทางทิศ สู่เขี้ยววง พิชหลายหลายพันธุ์” (นาฏกรรมจันทรจ 2565: 89) คำว่า “สำเนา” หมายถึง การผลิต ซ้ำจากต้นแบบ แต่มนุษย์สำเนา ในที่นี้คือ มนุษย์ที่คอยคล้อยตามกระแสไม่เป็นตัวของ ตัวเองพร้อมถูกลากจูงไปตามกระแสสังคม การศึกษาก็มุ่งให้คนเป็นแบบเดียวกัน เรียนตาม ๆ กัน เรียนในวิชาที่หลักสูตรกำหนดมาตรฐานเดียวกัน ทั้งที่แต่ละคนควรเป็นอิสระ

มีลักษณะและรูปแบบชีวิตที่แตกต่างกัน แต่กลายเป็นว่าใครที่แตกต่างก็จะถูกกดดัน
ถูกผลักดันออกจากสังคม

วาทกรรมกดทับจากค่านิยมสังคมบางประการก็เป็นตัวกำหนด หรือบีบผลักให้
มนุษย์จำนนต่อภาวะจำยอมที่ต้องปรับตัวกลายเป็นมนุษย์สำเนาในที่สุด นั่นเองที่กวีเห็นว่า
ยิ่งถูกกดขี่ควบคุมยิ่งจะต้องวิวัฒน์ตัวเองให้พ้นพวงหามแหลมที่เป็นอุปสรรค เพื่อจะก้าว
เดินไปข้างหน้า อย่างไรก็ตามในบทกวี “*เพรงกรรมที่เพรียก*” ยิ่งตอกย้ำหตุ ซ้อนทับด้วย
ผู้ถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา จริงหรือไม่ว่าตัวแสดงที่อ่อนแอที่นุ่งห่มเหลือง ก็มีอาจรอด
พ้นจากการเป็นมนุษย์สำเนาที่ยอมตนเป็นเครื่องมือของอำนาจทุนที่จำแลงเข้ามาในฐานะ
นักบุญผู้อุปถัมภ์คำจูนโบสถ์วิหารให้ใหญ่โตอิฐฐาน “*ท่านสดับวาจาชราภิกษุ
แทงทะลุเจตน์ยั้งไหมนั้น หรือละครซ่อนแฝงตัวสำคัญ อยู่ในโยมญาตินั้นของบ้านเมือง
หรือซ่อนซ้ำจำแลงทุกแห่งหน ในซ่อนตนต้นตอใดต่อเนื่อง เขากล่าวขึ้นกลางลานวิหาร
เรื่อง พलगแห่งนมองกระเบื้องหลังคาบุญ ก็ล้วนจำแลงแห่งจำเลย อันเผยและพรางใน
ร่างหุ่น พระในโยมโยมในพระใครละคุณ ที่คืบคั้นตัวละครมีย้อนยล*” (นาฏกรรมจันทรจ
2565: 96-97) ใช่หรือไม่ แม้คนระดับพระก็ตกเป็นเหยื่อ แม้จะโยนให้เป็นเรื่องของกรรม
ไปแล้วก็ตาม แต่พระก็ยอมรับอยู่ในที่ว่า พระก็คือตัวละครที่ย้อนแย้งตัวหนึ่งที่ปากพูด
อย่างหนึ่ง แต่พฤติกรรมตรงข้าม มิได้ต่างจากชาวชนมนุษย์สำเนาที่มีอยู่ดาษดื่น

3. พลิกด้าน โยบิบินสู่อิสระ

นอกจากเติมไปด้วยวาทกรรมของกวีที่สร้างขึ้นเพื่อตีแผ่เปิดเผย และโต้แย้งกับ
วาทกรรมกระแสหลักแล้ว วรคกวีจำนวนไม่น้อยได้ถูกสร้างมาเพื่อปลุกผู้คนไปสู่การตื่นรู้
และพลิกไปอีกด้าน เพื่อหลุดพ้นจากกระแสเหนียวนาทั้งหลาย โดยใช้สถานการณ์ต่าง ๆ
ในการเชื่อมโยงสู่วาทกรรมปรัชญาที่ลึกซึ้ง เพื่อให้มนุษย์คลี่คลายจากการอุดรังเหล่านั้น
ในบทกวี “*นัยนาใน*” “*ท่าน*” ได้ชวนให้พิจารณาการเห็นของเราว่า ที่ตาเห็นนั้นเราไม่ได้
เห็นมันในความจริง กล่าวคือ ถ้าเรามองเห็นความจริงทั้งหมด ความมืดไม่มีจริง ที่เราเห็น
ความมืด เพราะโลกหมุนรอบตัวเอง เมื่อโลกหมุนอยู่ในด้านที่อยู่ตรงข้ามก็จะเป็นเวลา
กลางคืน เนื่องจากไม่ได้รับแสงจากดวงอาทิตย์ และความจริงอีกก็คือดวงอาทิตย์ไม่เคย

หยุดส่องแสง “ดูฉันให้เห็นฉันในเช้าสาย จรดสายบ่ายเย็นยังเห็นฉัน จนค่าคืนคืนคาริกาจันท์ トラบอุษาทิวาวันจันรรจา” (นาฏกรรมจันรรจ 2565: 123) มีพืด่วนสรูปอะไร ๆ ตามที่ตาเห็นอันขาด การพินิจให้ถ่องแท้ “มิด่วนรักรูปนามตามที่เห็น ว่าฉันเป็นเช่นนิกปรารณา มิด่วนซังฉันเพียงที่พบพา ดูฉันทั้งผ่านมาและจากไป” (นาฏกรรมจันรรจ 2565: 124) กับคำพูดที่ว่า “สายน้ำไม่ไหลกลับ” แท้จริงเมื่อพิจารณาให้ดีโดยมิด่วนเชื่อด่วนสรูป หากน้ำที่ซังในท่อ หรือคูคลองหนองบึงที่ระเหยขึ้นกลายเป็นก้อนเมฆแล้วเกิดเป็นฝนตกลงมา มรรคาแห่งวาริจยังไหลเวียนไม่สิ้นสุด “มิด่วนว่าวาริมิไหลกลับ สรรพลิงซ้องซับล่วนกลับด้าน พलगโอบอวลละอองจักรวาล จุมพิตจิตวิญญาณแห่งสายน้ำ” (นาฏกรรมจันรรจ 2565: 197)

จริงหรือไม่ ทั้งรูปธรรมและนามธรรมที่กล่าวมา ล้วนสืบเนื่องโยงใยจากการแบ่งปันของดวงตะวัน แต่เหตุใดมนุษย์ไม่เรียนรู้การสละตัวตนเช่นดวงตะวันที่มีเคยเรียกร้องหาความดีจากใคร ๆ ให้ต้องรัก ให้ต้องกตัญญู เหตุไฉนยังยึดเหนี่ยวเกี่ยวเกาะกับความเชื่อ ความศรัทธาที่มีบอดที่นำไปสู่การเข่นฆ่าล้างผลาญกันไม่จบสิ้น แค่อีสวีวแค่เผ่าพันธุ์ที่แตกต่าง การมีอยู่ของชีวิตนั้นงดงามและมีค่า อย่างมัวจมกับความเกลียดชังเลย กวีได้แสดงสัญลักษณ์และตัวอย่างที่พลิกกลับชุดความคิด เช่น พลิกมุมมองไม่ใหญ่ในมุมมองที่เปลี่ยนไปจากมุมมองเก่า ๆ โดยนำไปผู้อ่านมองลึกลงไปว่า แท้จริงแล้วไม่ใหญ่มิได้ “มีอยู่” เพื่อการกดขี่คนอื่นมิอื่นให้ด้อยค่า แต่ไม่ใหญ่ที่ทรงคุณค่าจะดำรงอยู่เพื่อให้ร่วมเงาอันเกื้อกูลต่อป่าและสิ่งอื่น ๆ ในป่าให้คงอยู่ได้ด้วย “ไม่นะ! พฤกษ์พรรณผู้ปกแผ่ ประโดยธรรมชาติแท้ปกป่าเหี่ยว ไซ่หยัดเยื่อเพื่อชมด้วยร่มเงา กลับจะยังป่าเขาให้ยาวยืน” (นาฏกรรมจันรรจ 2565: 209) เหมือนชวนให้ไม่ใหญ่ในสังคมได้เปิดใจยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างจากไม่ชีวิตที่หลากหลาย มิแบ่งแยกเชื้อชาติศาสนา “...ท่านเปิดเวียงทวารอีกบานแล้ว เพียงเนตรแก้วน้ำนวลแห่งสวนสวรรค์ พุทธคริสต์อิสลามงามซ้องซัน เผยต้นพฤกษ์ต้นพันธุ์อันนันทา อิสระต่อกันในก้านกิ่ง ปกการุณยภาพยิ่งทุกกิ่งกล้า มิใช่แปร่งแบ่งภูมิปุมปรัชญา ให้แปลกญาติกาแยกอารยะ” (นาฏกรรมจันรรจ 2565: 209)

สถานการณ์อุทาหรณ์ที่กวีได้แสดงให้ปรากฏเพื่อปลุกตื่น เช่นเดียวกับชะตากรรมของนกตัวนั้นในเช้าแห่งชะตากรรมที่ถูกปืนพรานตกลงมาตายตรงหน้า แก่นสารใดที่กวี

ต้องการนำเสนอ ความตายเกิดขึ้นง่ายตายเหลือเกิน ชีวิตหนึ่งดับลงในพริบตาเดียว ชีวิตมีค่าเท่านี้เองหรือ แล้วชีวิตมนุษย์พร้อมตื่นจากความตายหรือยัง หรือจะยังเพิกเฉยต่อชะตากรรม “ควะคว่างวนชนนกกเว้ง เวหาลมวกลอยตกมาแทบเท้า พรานปืนแหวกวงา ปรากฏเลือดชุ่มบันทีกเช้า ป่าช้าแดดฉาย” (นาฏกรรมจันทรจ 2565: 194) โคลงบทนี้กล่าวถึงนกที่ตาย นัยที่สื่อสารกับมนุษย์ซึ่งยังหลับใหลไม่รู้ตื่น หากไม่รีบพลิกโอกาส ต่างก็อาจจะตกอยู่ในชะตากรรมมิต่างกับนก “คุณเห็นนกในอก นกในใครผู้ไหวหวั่น เห็นพรานคนสำคัญยังซ่อนแอบอยู่แนบเนียน” (นาฏกรรมจันทรจ 2565: 195) ทางรอดก็คือ นำพาจิตที่มีมึนมนออกไปให้พ้นจากหลุมดำเพื่อเป็นอิสระจากการเกาะยึดถือครอง ก้าวข้ามความขัดแย้งและมายาคติลวงตาทั้งปวง “ซากแห่งเหตุและผลผันประมาณ ภายแก้วรัตติกาลของม่านตา” (นาฏกรรมจันทรจ 2565: 211) โดยนัยของกวีน่าจะหมายถึงการนำพาตนให้พ้นจากความเสียดาย หรือการถูกรังแกทำให้ตายซ้ำซ้อน

ส่วนในบทกวี “ปาฏิหาริย์วลาหก” เป็นเหมือนบทที่ประมวลความหมายที่ “ท่าน” ส่งสารสำคัญถึง “เขา” โดยกวีได้แสดงสัญลักษณ์อันปรากฏของธรรมชาติครั้งสำคัญที่สุดอันมีดวงตะวัน น้ำ ลม ดินที่โอบเอื้อธาตุและเลือดเนื้อสรรพสิ่ง ยิ่งเน้นย้ำให้เขาสำนึกถึงการ “มีอยู่” ที่แท้จริง พลันวาบรู้สึกว่ หากต้องการมีชีวิตอย่างมีค่า มีความหมาย ต้องพลิกฝ่ามือ ต้องปฏิวัติจิตวิญญาณตนเอง กล่าวคือ การทำลายตัวตนเดิมให้สิ้นซาก เพื่อจิตวิญญาณใหม่ที่พิสุทธิ์และเป็นอิสระ ดังบทที่ว่า

ฉนวนวาบแปลบปลาบเปรี้ยว	เวหา
ครืนครืนสั้นวสุธา	ป่าแก้ว
วายุกระหวัดพัดพา	วลาหก
น้ำเพชรพลันพร่างแพร่้ว	พร่างพินพนาสมัย

(นาฏกรรมจันทรจ 2565: 215)

“แปลบปลาบเปรี้ยว” โดยนัยคือ ฟ้าผ่า เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติซึ่งเกิดจากการเคลื่อนที่ของประจุเล็กตรอนภายในก้อนเมฆ หรือระหว่างก้อนเมฆกับพื้นดิน การเคลื่อนที่ขึ้นลงของกระแสอากาศภายในเมฆทำให้เกิดความต่างศักย์ไฟฟ้า กล่าวคือ ก้อนเมฆจะมีประจุบวกอยู่ทางด้านบนและมีประจุลบอยู่ด้านล่าง พื้นดินที่มีประจุบวกและประจุลบจะ

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์พบสาระัตถะ (คุณลักษณะหรือภาวะอันเป็นเนื้อแท้ ซึ่งทำให้สิ่งหนึ่งเป็นตัวของตัวเอง แตกต่างจากสิ่งอื่น) เชิงวาทกรรม 3 ประการได้แก่ 1. “ความเปล่าไร้” ใน “ความมีอยู่” 2. “ความมีอยู่” ใน “ความเปล่าไร้” และ 3. พลิกด้าน โบยบินสู่อิสระ

ในประเด็นที่ 1 “ความเปล่าไร้” ใน “ความมีอยู่” และประเด็นที่ 2 “ความมีอยู่” ใน “ความเปล่าไร้” ภาพแทนหรือการปรากฏของละครในประเด็นนี้ นัยหนึ่ง คือ ผู้ที่ถูกกดทับด้วยความเสื่อมโทรมทางสังคมวัฒนธรรม จนกระทั่งรู้สึกสิ้นหวัง ไร้ศักยภาพ ไร้ตัวตน กลายเป็นผู้ยอมจำนนกับปัญหา อีกนัยหนึ่ง คือ ผู้ที่ใช้ประโยชน์จากการหลงติดยึดค่านิยมทางความคิด ความเชื่อเพื่อความอยู่รอด กระทั่งเพื่อฉกฉวยแสวงหาผลประโยชน์แปลงร่างเป็นผู้กักตักบ้าง เป็นผู้ปกป้องบ้าง กระทั่งเป็นผู้ประทุษร้ายต่อผู้ที่ต่อต้านขัดขืน แต่ตัวละครที่กล่าวถึงทั้งหมดล้วนตกอยู่ภายใต้อำนาจของวาทกรรมสังคมวัฒนธรรมนั่นเอง

น่าสังเกตว่า งานกวีนิพนธ์ของศิวกานท์ไม่เคยละเลยต่อประเด็นทางสังคมการเมือง โดยใน *นาฏกรรมจันทรจ* กวีได้ให้ความสำคัญและเน้นหนักเป็นพิเศษ อาจเป็นเพราะช่วงระหว่าง พ.ศ. 2563-2564 โดยเฉพาะในปี 2563 มีการประท้วงเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยของนักเรียนนักศึกษาทั่วประเทศ ทำให้บรรยากาศทางการเมืองนำไปสู่ความรุนแรงและต่อเนื่อง นำไปสู่การใช้มาตรการจัดการผู้ประท้วงนานาประการ ดังที่ ธงชัย สมบูรณ์ (2564) กล่าวเป็นคำเปรียบเปรยว่า “ยุคมืดของสังคมไทย” อันมีมูลเหตุมาจากการเข้ายึดอำนาจแล้วดำเนินการปกครองแบบอนุรักษ์นิยมสุดขั้ว ผูกขาดประเทศไทยเบ็ดเสร็จทุกด้าน (วิวัฒน์ชัย อัทธากร 2564) สถานการณ์การเมืองที่รุนแรงนี้ อาจเป็นตัวกระตุ้นให้กวีสร้างกวีนิพนธ์ที่มุ่งเน้นเนื้อหาการเมืองเข้มข้นกว่าเล่มอื่น ๆ ทั้งนี้ เนื้อหาในบทกวีก็ค่อนข้างเป็นไปตามทฤษฎีวาทกรรมด้วย

น่าสังเกตว่า บทกวีของศิวกานท์แทบทุกเล่มจะมีลักษณะเด่น คือ การเลือกใช้สภาวะธรรมชาติในการเชื่อมโยงความหมายให้แก่ชีวิตมนุษย์ แต่เมื่อนำแนวคิดสัญลักษณ์มาพิจารณาภาษา ปรากฏว่า *นาฏกรรมจันทรจ* มีการใช้สัญลักษณ์ทางธรรมชาติที่โดดเด่นและสื่อความหมายได้ชัดเจนมาก

ส่วนประเด็นที่ 3 พลิกदान โภยบินสู่อิสระ ถือเป็นอุดมการณ์หลักในกวีนิพนธ์ของ ศิวกานท์ ปทุมสูติ ทั้งนี้ จากการศึกษาบทกวีของศิวกานท์ ของ Triwiset (2560) บุญยเสนอ ตริวิเศษ (2562) และ บุญยเสนอ ตริวิเศษ (2563) พบประเด็นดังกล่าวอย่าง ชัดเจน จึงอาจกล่าวได้ว่า วิถีแห่งอุดมการณ์ชีวิตของกวี (ศิวกานท์) มีแนวทางดำเนินชีวิต สอดคล้องเป็นหนึ่งเดียวกับบทกวีที่ตนเขียน ยึดถือสัจจะและความเป็นอิสระ เมื่อพิจารณา งานบทกวีนิพนธ์ในเชิงวาทกรรมจะเห็นได้ว่า กวีได้สร้างวาทกรรมแบบผลิตซ้ำ เพื่อต่อสู้ โต้แย้งวิถีกระแสหลักของสังคม และระบบการศึกษากระแสหลักที่กวีมองว่าไม่อาจนำไปสู่ อิสระและเสรีภาพได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อเพ่งเล็งไปยังพันธกิจของกวีนิพนธ์ ในฐานะพลังทางปัญญาของ สังคม อาจกล่าวได้ว่า “ความมีอยู่ของบทกวีเล่มหนึ่ง” *นาฏกรรมจันทรจ* มีความครบถ้วน ของแก่นกวีนิพนธ์ตามทัศนคติคาดหวังของ วิทยากร เชียงกุล (2559: 8) เป็นบทกวีที่มีพลัง ต่อการสร้างจิตสำนึก คุณธรรม ความดี ความรัก ความกล้าต่อสู้กับชีวิต กล้าทำเพื่อคนอื่น และยกระดับจิตใจมนุษย์มากขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ธงชัย สมบูรณ์. 2564. **ยุคमितของสังคมไทย ความหดหู่ใจที่ไม่เคยเห็น**. ค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2564, จาก https://www.matichon.co.th/article/news_2913492.
- นพพร ประชากุล. 2552. **ยกอักษร ย้อนความคิด เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: วิภาษา.
- บุญแสนอ ตริวิเศษ. 2562. “ด้วยก้าวของเราเอง : พบการเดินทางภายนอกและภายใน เร็วรู้ปลดปล่อยพันธนาการสู่จิตวิญญาณอิสระ.” **วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์** 14 (1): 143-161.
- บุญแสนอ ตริวิเศษ. 2563. “วาทกรรมการศึกษาในงานประพันธ์ของศิวกานท์ ปทุมสูติ.” **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต** 16 (1): 9-28.
- พันธุ์ทิพย์. 2559. **บทกวีคืออะไร**. ค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2565, จาก <https://pantip.com /topic/34779062>.
- วิทยากร เชียงกุล. 2559. **บทกวีดีเด่นของโลก : แต่ชีวิตและความรัก**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อนหนังสือ.
- วิวัฒน์ชัย อัดถากร. 2564. **ย่าใหญ่ 'ระบอบประยุทธ์' ผูกขาดทุน ทำประเทศล้มเหลว**. ค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2564, จาก <https://www.thaipost.net/politicsnews/9939/>.
- ศิวกานท์ ปทุมสูติ. 2565. **นาฏกรรมจันทรจี้**. กรุงเทพฯ: ผจญภัยสำนักพิมพ์.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2552. **คิดอย่างมิเชล ฟูโกต์ คิดอย่างวิพากษ์**. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ภาษาต่างประเทศ

- Barthes, R. 1993. **Mythologies**. London: Cox & Wymand.
- Foucault, M. 1970. **The Order of things : An Arehaeology of The Human Science**. London: Tavistock Publications.

Foucault, M. 1980. **Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1982-1977**. Brighton, Sussex: Harvester Press.

Triwiset, B. 2019. “Way of Chakra: Travel to view the external world to refine the internal world.” **Wiwitwannasan Journal of Language and Culture** 1 (3): 131–145.